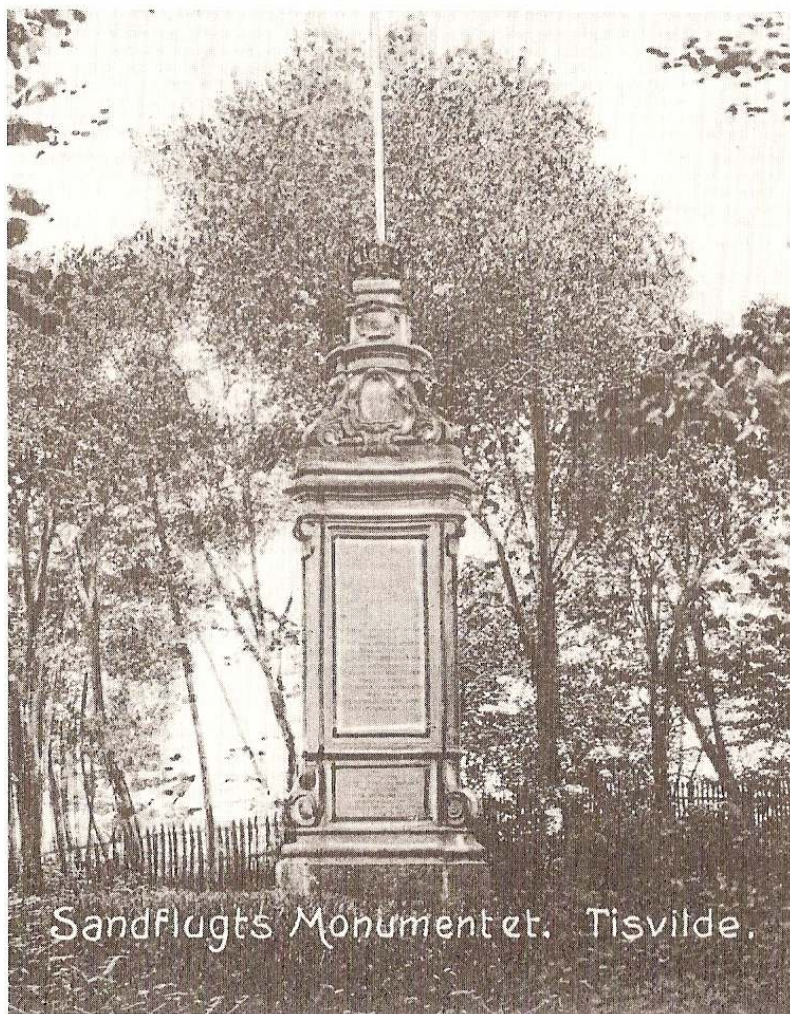
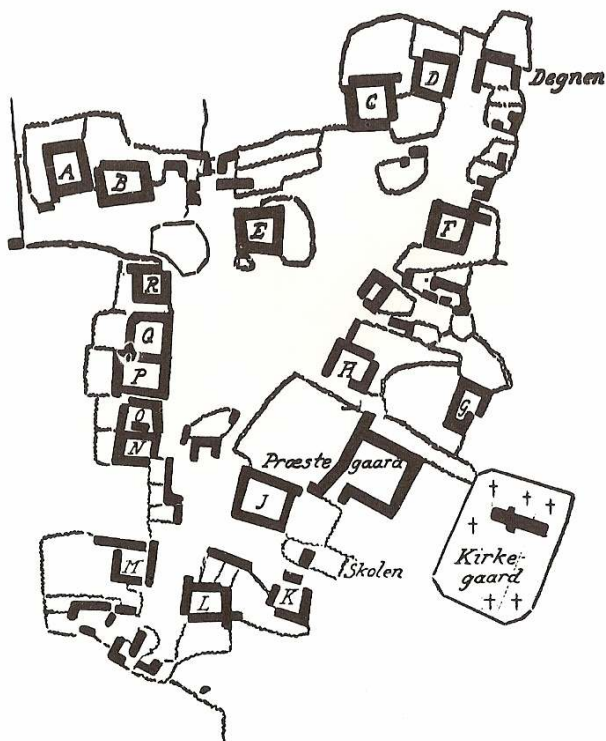

1738-1988.

I århundreder havde sandet føget og lagt gårde, landsbyer og agre øde. Men naturkræfterne blev tøjlet og i 1738 rejstes på Stuebjerg monumentet for sandflugts standsning.

Det er således i år, 1988, vi kan højtideligholde 250 års dagen, den 24. juli.

Vejby Byplan opmaalt Aar 1786.

Udskiftning

Af Henri Metz

Udenfor sin gård i Vejby, Nordsjælland, står
bonden Søren Nielsen, foged og således byens
tillidsmand,
eftertænksom, plirrende med øjnene.

Lette skyer fejer over himlen, høj og kølig.
Jord og støv flyger fra bakkerne om byen,
som dukker sine stråtede tage
i en kedelformet fordybning.

Femten store gårde lig lukkede fæstninger om toften.
Hvidkalkede mure, sure haver med krogede træer.
Lidet pyntelige kålgårde forbydt af vejrlig og harer.

Stadigt flygende støv, i højeste grad befordret
af de stive, knirkende arbejdsvogne,
som vender hjem fra markerne.
Ak ja, man har lige opgivet ævred.

Langt skal der køres for malkningens skyld,
men det er vel bedre end kvægpest?
Så er der ingen høveder at malke.

Femten store gårde og nogle huse i denne rede
af en by mellem bakkerne skal nu skiftes ud,
som det hedder.
Han anstrenger sig med en indtil smerte rynket pande
for at se for sig, hvordan byen vil ligge,
når planen er fuldført:
Tre gårde til rest, heraf, naturligvis hans egen,
Fogedgården (nabo til provstens og præstejorden).
Alle de andre skal spredes ud over bymarkerne,
langt ud, helt til skrænterne mod stranden,

Vejby-Tibirke årbog 1988

hvor vestenvinden er særlig slem.

Ensomt skal de ligge i solen og ensomt i mulmet,
når fabeldyrene optræder med udsigelig gru,
og det er ondt for mennesket at være ene.

- og fjernt fra kirken stedes de.

Kun ved den gunstigste vind vil en mat klang
af klokker nå derud.

Men rationelt vil det blive.

»Rationalisme«, som provsten ynder at sige med sit salvelsesfulde mæle,
(der ikke rigtigt gør sig blandt de nordsjællandske
bønder, men som dog skaber afstand og dermed
- delvis - respekt).

Jordene lige uden for avlsbygningerne,
og lodderne samlet til et hele for hver ejendom.
Således vil det blive. Rationalisme: Større afgrøder, voksende
indtægter.

velstand, uafhængighed.

Fremtiden tegner sig essentielt lysere?

Han retter sig op, stryger sig gennem det tjavsede,
lidt tynde hår og manifesterer over for sig selv,
at han egentlig personligt har deltaget i en hel del
i denne fundamentale udvikling,

han - Søren Nielsen - Fogedgårdens ejer,
sognets ukronede konge - eller kronprins, ha,
(da Majestæten, efter hvad der siges, skal være sprøjtegal)

- Han - Søren Nielsen - kan jo da omgås de store:

Forleden var amtsmanden på Frederiksborg
og regimentsskriveren sammesteds på besøg i hans stue,
efter at udskiftningsplanen var blevet besluttet Ja, dette skete jo
hos provstens,

men der var ikke liden stads over sammenkomsten
bagefter i Fogedgården, hvor man fik sig

- altså standspersonerne

- en solid dram og rigeligt med sulemad.

Han indsnuser lugten af tørverøg fra nabogårdens skorstene og ser na-
boens pige bringe vasken ud til tørrepladsen.

Vejby-Tibirke årbog 1988

Straks efter kommer nabokonen, nok lidt mere til års
end pigen, men da ellers før og stærk.

Der står de, kvinderne, rytmiske væsner,
der hænger tøjet til tørre på snorene,
og tilføjer han lunt:
»til ikke liden fryd for naboerne«.
Jo, de tiltrækkende former, omend delvis i skjul
bag mørke kjoler og stivede forklæder,
kommer godt nok til deres ret ved denne legemsudfoldelse.
Han lider det vel og bliver fugtig om læberne,
især da nabokonen, Bente Jensdatter, sender ham et blik,
som indeholder, mener han, en vis forjættelse
og en hel del andet vedrørende ham, manden Søren Nielsen,
visse egenskaber, måske, som han for så vidt gerne
ville stifte bekendtskab med, i løndom, (hvis ået da ellers lod sig
gøre uden for megen ståhej).

Sådanne considerationer får han altså, han Søren Nielsen,
i sin uransagelige kundskaber om mennesker,
fæ og kvinder især da,
men nu strammes hans pande påny i smerte,
fordi en intens tanke igen svirper i hans sind.

Når gårdene nu, snart, flytter ud,
(herunder gården med nabokonen, Bente Jensdatter)
og byen evidenter affolkes, hvad bliver der så tilbage
af byens liv, dens folk, dens fester?
Fra hedenold har livet givet mulighed
for et begrænset antal væsner på disse jorder.
Udvidelser har ingen kunnet tænke på.

Han husker da som dreng, at farfars far op i sin høje alderdom
fortalte ham, hvor stort et tal, der havde boet her,
dengang hans egen farfar da var dreng:
Næsten det samme tal som nu, måske endda lidt mere?
En stagnation må siges, slægt efter slægt, men på sin vis
stabilt, idet det samme antal med de samme skikke

Vejby-Tibirke årbog 1988

- og for så vidt de samme slette vaner
- fandt trivsel her så ligervis som ridsler på en gruset
grund, år ud og ind fra såre langt tilbage.
Bryllupper, barsler og ligbegængelser, forfra igen
og festerne med dem, og fester ved jul, midsommer, høst, især de sidste var
værd at huske,
når vejret var tjenligt, og afgrøderne solide.
Som oftest var dog folden ringe, så ringe,
at man knap nok vil tro det muligt.

Nu spredes bønderne (med deres kvinder) over markerne,
og byen her forvandles, når gårde og huse rives,
til tomter og tofter - med få undtagelser.

Før kunne kattene springe - og ilden for den sags skyld også
- uden besvær fra mønning til mønning i dette koncentrat af hvide mure,
bindingsværk (hvidkalket) og stråtage.

Nu vil det ikke blive muligt for selv den mest langbenede kat
af slagsen - og for ildens vedkommende kun,
når vinden er særlig tjenlig (eller hvordan man nu skal sige det?)
Og den følelse af læ og sammenhold – af hvad art nu tænkes kan
- der før har været, må kort og godt forsvinde.

Det skal han, Søren Nielsen, være med til at besørge.
Bagstræbets fjende, som han har kaldt sig, oh ho?
Han krymper sig ved tanken og bliver lumske ilde til mode.
Hvad med hans egen position, vil den svinde ind eller vil den,
mod forventning, vokse, kan nogen gi' ham svar på det?
(hvis de ivotrigt bliver spurgt).

Men eet, det kan han i dag se, vil ske:
Det stærke, gamle sammenhold, det helt kompakte med rigelig basis for di-
rekte tyk, massiv indflydelse på udles skabets ting og sager,
det vil svinde ind, og måske kunne der på de enkelte gårde
blive opfostret rebeller, ubekvemme for ham?

Han indsnuser påny tørverøgen og ser over til
nabogårdens tørreplads.
Kvinderne har øjensynligt afsluttet deres arbejde,

Vejby-Tibirke årbog 1988

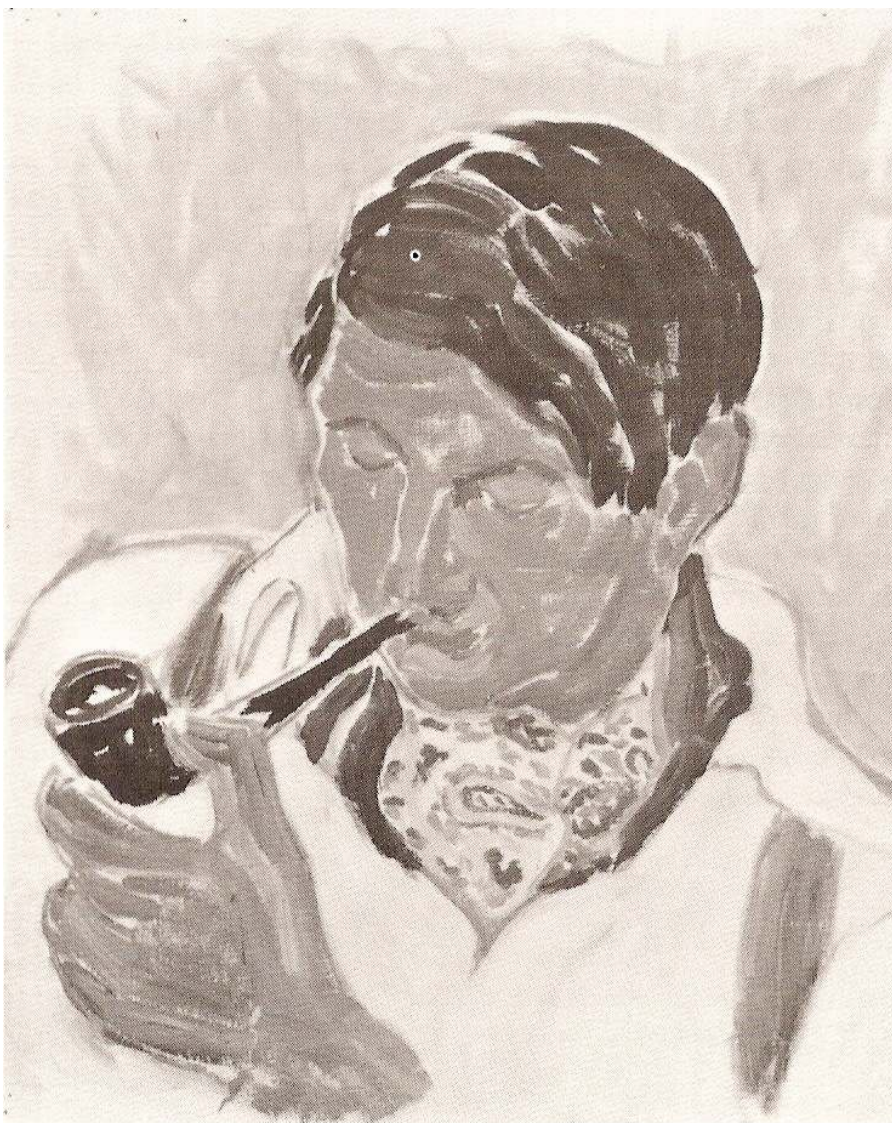
for konen og pigen retter sig fra de tomme kurve
og stryger med hænderne flere gange fra hof terne ned mod knæene
og forsvinder så i portåbningens mørke
- efter endnu et hasrigt blik til ham, bonden Søren Nielsen,
Fogeden.

Han strammer kæbemusklerne og retter sig op
i sin massive drøjde.
Fortid og nutid løber sammen som godt kærnet smør,
men fremtiden bekymrer ham trods den selvsikkerhed,
han hidtil har båret til skue.
Bekymringerne løber parallelt med hans lyssyn
som hjulene i hans arbejdsvogn,
sindigt, knirkende: Når een virker for fremtiden,
skal een helst ikke fortabe sig
i nuets sødme.
Lette skyer fejer over himlen,
høj og kølig,
og tørverøg - blandet med krydret duft fra overdrevne
- står ham i næsen.
Efterår.

*Henri Metz
1961*

Fra Vejby by. Tegnet af P. C. Skovgaard

Knudåge Riisager, malet af Åse Riisager.

Knudåge Riisager ved Ingvar Blicher-Hansen

Blandt de mange kulturpersonligheder, som har holdt til i Vejby-Tisvildeområdet, er Knudåge Riisager den, som har gjort det største indtryk på mig. Det er i år 50 år, siden han og Åse Riisager købte det dejlige hus i Tibirke. Fru Åse har gudskelov beholdt det og nyder den dejlige store grund hver sommer. Det var også hende, der sammen med deres gode ven Johs. V. Jensen overtalte Knudåge til at bosætte sig i alle ferier i Tibirke. Det var nu slet ikke så svært, for allerede som seksårig holdt han ferie med sine forældre på Tisvilde badehotel. Det var første gang, han oplevede havet. Det gjorde stort indtryk på ham, at bølgerne slog ind over sandet med så voldsom kraft, at man under badningen måtte holde sig fast i et tov, der var slået omkring en pæl i stranden. Også solnedgangen elskede han, og hans mor lærte ham den første aften »Der står et slot i Vesterled«. Hver gang, han senere så en solnedgang, mindedes han sin første aften i Tisvilde resten af sit lange liv.

Riisagers næsten-nabo var revyforfatteren Breide Kierboe. De sluttede et ubrydeligt venskab, navnlig på grund af begges enorme humoristiske sans. De historier om deres fælles oplevelser og sjove påfund, som Knudåge fortalte mig, er usandsynlige for folk, der ikke kendte ham fra den side. Han fik også mange venner blandt den lokale befolkning. Han holdt af dem for deres ærlige og naturlige væsen, og ikke mindst for deres mange særheder. Riisager så ikke ud som en sportsmand, men han elskede at stå på ski i bakkerne og i hegnet om vinteren, at bade om sommeren, og at cykle lange ture i den skønne omegn. Under sine lange ophold i Tibirke tog han ofte turen til København og tilbage på cykel! Ligesom hans hustru, malerinden Åse Riisager, fik han mange inspirationer i den skønne natur. Det var bl.a. en solsorts sang en morgen, der inspirerede ham til hovedmotivet i balletten »Quarrrtsiluni«. Både musikken til den og til balletten »Etude« blev til ved hans skrivebord (ikke flygel) i Tibirke. De mange særprægede og sjældne fugle gav ham også ideen til at tegne en fantasifugl »)Gogenokken«, som han elskede at tegne i mange forskellige situationer.

Knudåge Riisager var i bestyrelsen for Vejby-Tibirke Selskabet lige fra starten. Men i 1970 var der nogle bestyrelsesmedlemmer, som støttede Max Lous planer om at omdanne mosen til et stort forlystelsessted. Han blev så edderspændt gal, at han ikke alene meldte sig ud, men oven i købet skrev en kronik i Berlingske Tidende med titlen »Også et æventyr«. Heri skrev han bl.a.: »Dette er historien om den dejlige Svanesø, der blev til Den grimme Vælling! - - Her sejlede vikingerne med deres skibe helt ind til Arresø og derfra videre ind i den åbne mose. De byggede en lang fæstningsvold, som er der endnu og som man foragteligt kalder »rumpen«. Da københavnerne senere kom til, blev de flove over at man udtalte Tisvilde ved tryk på første stavelse, og lagde trykket fejlagtigt på sidste stavelse. - - Københavnerne og andre tyskere og svenskere kom i stort antal om sommeren til egnen og kastede deres køkkenmøddinger fra sig, hvor som helst. Så fandt man på at køre det hele ud i mosen. Og på den måde blev svanesøen til den grimme vælling af hummerskaller og sofaspiraler og ting som værre var - og fuglene fløj bort og planterne gik ud. Så fandt man på, at nu skulle der være fint friserede plæner, buskadser der kunne holdes aldeles i ave, muligvis kunne man støve dem af hver lørdag, og så skulle der være souvenirboder og i den yndige Haredal kunne man bygge et amfiteater med plads til tusinde tilskuere. - Thi det forholder sig nemlig således, at man lever i en tid, der har en stor målsætning: velfærdssamfundet. Ganske vist er den rigtige betegnelse nok vellevnedssamfundet, men det lyder så materialistisk og har så lidt med åndsliv at gøre, at man kaldte det velfærd, som ingen alligevel ved, hvad er, ligesom kultur. Hvad kunne Knudåge Riisager ikke have laet ud af marina-planerne!

Første gang, jeg mødte Knudåge Riisager, var i 1932, da jeg blev medlem i Studenter-Sangforeningen. Han er den komponist, der har skrevet flest sange af alle til dette udmærkede kor. 29 sange i alt, som studenter-sangerne har uropført. Men jeg tror, at jeg først gik op for Riisager, da vi i 1942 uropførte hans komposition »1 mindet om Blicher«. Det var dog ikke mig, man skulle mindes - men alligevel. Min kone, Thy, og jeg havde flere gode venner fælles med Åse og Knudåge. Vi mødtes efterhånden ved mange lejligheder, og et venskab opstod. Første gang, vi besøgte dem i Tibirke, var i sommeren 1953. Et for os uforglemmelig besøg. Da vi i 1958 åbnede Falkoner Centret, havde jeg forinden et par rådgivere til at bedømme og råde os med akustikken. Det var Kgl. kapelmester Hye-Knudsen og Knudåge

Riisager. En dag gik vi tre sammen rundt i salen og bedømte lyden, mens arkitekter og andre affyrede pistolskud, fløjtede og sang. mens vi stod bag på balkonen, gik vor lydtekniker hen til mikrofonen og gjorde som alle lydteknikere gør ved mikrofonprøver - han talte: Een, to, tre o.s.v. Da han kom til 10, spurgte Knudåge stille og tørt: »Er hans vrede nu gået over?«

I sommeren 1974 arrangerede jeg i Aalborghallen en stor international kongres om teater-teknik med over 400 deltagere fra 36 forskellige lande. Jeg havde laet Aalborg-Byorkester til at medvirke ved åbningen - men hvad skulle de spille? Jeg ringede op til Knudåge Riisager og spurgte, om han ikke ville komponere en kongres-ouverture. Han var allerede på det tidspunkt mærket af sygdom og afslog først. Jeg blev ved at presse ham, og han indvilligede i at tænke over det. Allerede dagen efter havde jeg ham i telefonen: »Du Blicher, jeg har hovedmotivet. Det kom i aftes, og jeg kunne ikke sove, fordi det hvirvlede rundt i hovedet - så nu begynder jeg at skrive det ned!« Under udarbejdelsen af kongres-ouverturen fik jeg et par breve fra ham sprudlende af humor. Opgaven morede ham - og blev løst med en enorm succes. Både kongresdeltagerne og pressen var begejstrede. Desværre var Riisager ikke rask nok til at komme til ur-opførelsen i Aalborg, men jeg fik et par breve fra ham bagefter, hvor han bl.a. skrev: »Det var underligt, men jeg havde en indre stemme, der bød at la den komposition fra hånden hurtigst muligt - sygdommen kom jo ellers pludseligt. Jeg har ellers ikke, efter at den var skrevet, laet ødelagt et eneste stykke nodepapir siden«. Knudåge Riisager døde få måneder senere. Dette var altså den sidste komposition fra mesterens hånd.

Knudåge Riisager blev født i 1897 i Port Kunda i Rusland. Hans far arbejdede derovre som ingeniør men rejste hjem til Danmark omkring hundredårskiftet. Hans første skoledag var en jammer. Hans moder fik ham, selvom han strittede imod, lokket hen til skolen under foregivende af, at hvis han ikke ville gå i skole, så måtte moderen og han i hvert fald gå derhen for at forære tornystret og penalt huset til en af de andre drenge. Og så hang han på den, da læreren fik fat i ham. Alligevel blev han student og derefter cand. polit. i 1921. Det var dog ikke muligt efter embedseksamen at la noget arbejde. Gudskelov for det, for så rejste han på studieophold vedr. komposition i tre år til Paris. Han havde næsten ingen penge til at leve for, men alligevel skrev han fra Paris hver eneste dag til sin moder med gode råd om, hvordan hun skulle forvalte sine penge. Hun var blevet enke og

W. H. Partiturnapir B

Knudåge Riisager

Vejby-Tibirke årbog 1988

Vejby-Tibirke årbog 1988

28.

Flauto I

Flauto II (Piccolo)

Oboe

Clarinetto

Fagotto

Corno I

Corno II

Tromba I

Tromba II

Trombone

Timpani

Tb. piccolo

Kylinen

Violino I

Violino II

Viola

Violoncello

Basso

Prima a 2/4 con Corno Grande

150

Knudåge Riisager

1974

W. H. Partiturskriver B

havde otte børn. Efter pariseropholdet blev han ansat i Finansministeriet, hvor han i en årrække var kontorchef, indtil han i 1950 tog sin afSked. Senere var han i 11 år en elsket direktør for Det kgl. danske Musikkonservatorium. Han var også ledende senior i Studenterforeningen en overgang og indtog til sin død som formand eller æresmedlem i en lang række musikalske institutioner både her og i udlandet. Han blev herhjemme udnævnt til Kommandør af Dannebrog. Også udlandet bærede ham med flere ordner. Det var i meget korte træk lidt om Riisagers karriere, men det, der gør hans navn udødeligt for fremtiden, er hans kompositioner. Han har ikke skrevet opusnumre på sine værker, men så vidt jeg kan se, er det langt over 200. M hans mange sange, som for de flestes vedkommende er præget af den ægte danske folketone, er der to, der har en stor plads i vore hjerter. De er begge præget af Danmarks besættelse. I 1939 skrev han »Mor Danmark« til Mogens Lorensens tekst, og d. 5. maj 1940 udkom hans og Sven Møller Kristensens »Danmarks Frihedssang«, hvor både Riisager og forfatteren havde bestemt, at alle indtægter af denne sang skulle gå til de efterladte & kampen mod tyskerne. Jeg ved ikke, om forlaget overholdt denne betingelse. Men hvor sang vi alle om de fem forbandede år af karsken bælg.

Han har mærkeligt nok kun skrevet een opera. Den hedder »Susanne« og er blevet opført på Det kgl. Teater. Han har skrevet filmmusik til filmene »Familien Gelinde« og »Cement«. Der er også symfonier, kammermusik og klaverstykker fra Riisagers hoved og hånd. Hans balletmusik indtager nok den største plads i musikhistorien. Det er morsomt, når man tænker på, da lille Knudåge gik til dans hos frøken Svendsen. Han lærte »Les lanciers« og »Francaise«, men kunne ikke fordrage danseøvelserne og opførte sig alt andet end chevaleresque, så han blev sat uden for døren og stak af for at komme hjem.

Den første ballet, han skrev musikken til var »Benzin«. Så vidt jeg husker optrådte selve Storm-P. i den som balletdanser. Den blev nu ikke den helt store succes. Den var sikkert for moderne for dens tids balletpublikum. Det var i 1930. Men så kom »Quarrrtsiluni« i 1938 i samarbejde med Harald Lander. Det vil sige, at oprindelig komponere de Knudåge Riisager musikken som et musikstykke alene. Det var hans ide, at musikken skulle vokse op af intet og blive til en enorm udfoldelse af bevægelse og kraft. Inspirationen kom som nævnt fra en Solsort i Tibirke. Først efter at han havde skrevet musikken henvendte han sig til kgl. balletmester Harald Lander med sin

1968 Knudåge og Tove, påsken i Tibirke.

ide om at lave en eskimoballet. Det blev til et mangeårigt og succesfyldt samarbejde, som fulgtes op med »Etudes« i 1947. Det er vor tids største succes i balletverdenen. Den er opført overalt på jorden, hvor der er balletkompagnier. Jeg har haft den glæde at vise den som gæstespil både i Aarhus-Hallen, på Falkoner Centret og i Aalborgshallen. I 1957 var der premiere på hans Ballet »Månerenen« med den svenske Birgit Cullbergs koreografi. Under Riisagers mange ski-ture i Tisvilde og omegn blev han inspireret til at gengive skiløbets glidende, elastiske og bløde fornemmelser. Det var en musikalsk vision, der dannede fundament for en koreografisk udformning, der samtidig bygger på lappernes folkemusik. Både denne ballet og »Fruen & havet«-balletten, også i samarbejde med den fremragende koreograf Birgit Cullberg, er blevet milepæle i ballet-historien.

Det første værk, Knudåge Riisager fik offentlig opført, var en strygekvartet. Han var kun 22 år, og det var den da berømte Peder Møller-Kvartet, som opførte den i Odd Fellows Palæet. Jeg ved ikke, hvordan publi-

kum og pressen modtog den, men Riisager har selv beskrevet begivenheden sådan: »Den engelske dirigent, Sir Thomas Beecham sagde engang om den dårlige akustik i Royal Albert Hall, der gaven skrækkelig genlyd, at den til gengæld var mange komponister eneste mulighed for at høre deres værk mere end en gang. Da akustikken i Palæets lille sal er udmærket, fik jeg kun min kvartet at høre denne ene gang. Den er siden kasseret og forsvundet og bør forblive i mørket!«

Riisager var en usædvanligt alsidig begavelse: finansmand, humorist, filosof, komponist og skribent. Han kunne se bjælken i sit eget ~e med et charmerende selvvironisk smil, men han kunne sandelig også se skæven i sin næstes ~e. Den kunne han beskrive med en afvæbnende satire. Han ville ikke betragtes som en Jeronimus - men som en Ironimus. Han skrev i en kronik »Stadig er der røster, som vil hævde, at alting var bedre i henfuerne tider. Dengang da der »var piger til«. Piger har der forresten altid været, lige fra hin nat, da Adam ofrede et af sine i alt 13 ribben til det skønne formål at forsøde sin egen og siden senere slægters tilværelse med denne yndefulde tilvækst. Han har haft trangen til, hvad man i dag kalder »en partner«. Om hun så skulle ud af sidebenene. Hvad hun altså kom«.

Fra en af sine rejser beskriver han en servitrice i en lille fransk kro, fjernt fra alfarvej, sådan: »Den sekstenårige mamselle serverede på hosesokker og i rødtribet bomuldsjole. Jeg er en ny og ubestemmelig fremmed, for hun kigger på mig med sine sorte øjne, der godt kunne se ud, som om der blev spillet på en meget klangfuld cello dybt nede på bunden af dem. Men det gør der vistnok ikke, for hun er bare en almindelig pige - og gud, hvor sådanne piger er sjældne!« I en kronik om nogle barndomserindringer skriver han om sit hjem på Frederiksberg. »Længst herme ad gaden lå beværtningen »Håbet«, som var interessant derved, at den besøgte af en dame, med bar hals og fjerboa, og som var meget lyserød i ansigtet. Hun må formodes at have ernæret sig ved praktisk vejledning i alle spørgsmål vedrørende biernes blomstringsliv«.

Fra sine mange rejser rundt i Frankrig bragte han en malende beskrivelse af Cagnes-sur-Mer, hvori han bl.a. skrev: »Når aftenen kommer, begynder frøerne, der er så store som tallerkener, en kvækkekoncert, der lyder som en kæmpemæssig ræben. Kirkegårdens 'besynderlige monumenter, skabt i en macaber konditors forstenede fantasi, lyser med fosforglans mellem cypresernes sorte fakler. Hvorfor kives vi, når verden er så skøn?« Riisagers fan-

tasi var imponerende. Hvem ellers kan få en gang sagesuppe til en filosofisk betragtning. Den er fra en barndomserindring: «Et smukt billede står med en mærkelig farvevirkning i hukommelsen: påskedag, ved middagen - Moder havde en blommeblå kjole på, fra halslinningen hang en hvid »fichu«, en slags blonder tror jeg - hun havde rejst sig ved sin plads ved bordet og øsede den gule sagesuppe op af terrinen. På hver tallerken lagde hun fra en skål nogle klatter pisket æggehvide, der svømmede som små isbjerge omkring på overfladen. Det var påsken selv, ligesom de gule og violette krokus, der stod i klare krystalvaser på den hvide dug. Det er mærkeligt at tænke på, at dersom fysikerne har ret, bliver de lysbølger, der opstår ved et sådant billede, ved med at forplante sig i det uendelige ud i verdensrummet, og at dette indtryk, der lever videre i mit sind, således eksisterer endnu et eller andet sted i den grænseløse evighed!»

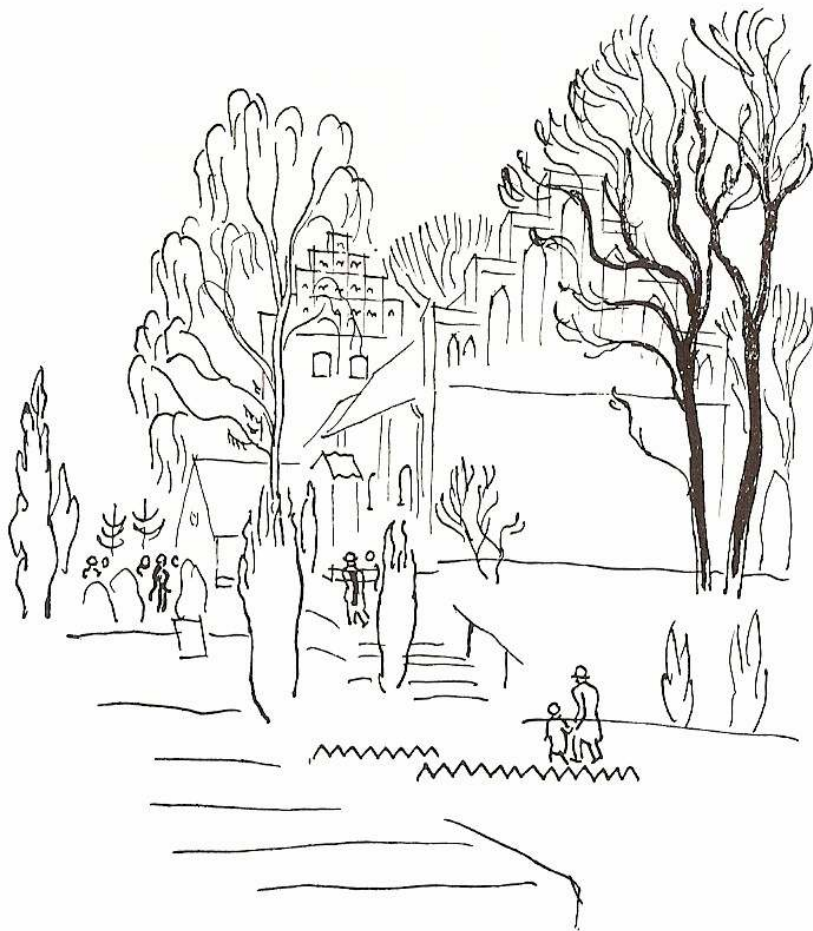
I foråret 1974 købte min kone og jeg vort dejlige hus i Tisvildeleje, som vi benyttede som feriebolig de første år. Vi glædede os meget til at være mere sammen med Åse og Knudåge, og vi spurgte om sommeren, om de ville besøge os. Men Knudåge var desværre for syg. Først sent på sommeren, ringede Åse en eftermiddag på døren og sagde, at Knudåge ikke kunne gå ind til os, men hvis vi ville hilse på ham, sad han ude i bilen. Vi fik ham overtalt til lige et øjeblik at komme ind alligevel. Han lå på sofaen og fortalte barndomserindringer og om sin familie - selv i flere generationer tilbage. Han fortalte sprudlende, og jeg ærgrer mig over, at jeg ikke havde en båndoptager. Han befandt sig så relativt godt, at de blev til middag. Mens Åse og Thy gik i køkkenet for at lave mad, gik Knudåge og jeg en lille tur i haven. Pludselig stod han stille og sagde: »Du aner ikke, hvor svært det er for mig. Hele mit liv har jeg beskæftiget mig med skønne kunstner, musik, sang og ballet. Kort sagt: fornøjelse. Nu kan jeg kun tænke på min fordøjelse«. Det var sidste gang, vi så ham. Han døde få måneder senere.

I sin bog »Det usynlige mønster« skrev Knudåge Riisager om musik: »At realisere« sig selv« i et kunstværk er at forbinde den kollektive bevidsthed med det personlige »jeg«; at skabe samhørighed mellem disse dybe kilder og det sind, som de strømmer igennem i det skabende øjeblik; at trække livssaften op fra roden, ud i sine egne kviste, så de skyder nye, grønne blade. - Ligesom sollyset, der strømmer gennem en farvet rude, tager glassets kulør med sig på sin videre vej, tager melodien den skabendes sind op i sig - og tonerækkens facetter bliver til krystaller med indre glød. - Mu-

sikken er en sjælelig bevægelse, der forplanter sig fra sind til sind. Denne bevægelse har sit udspring i en kosmisk bølge - et ukendt og magisk kraft-center, der iklæder sig tonernes dragt og ved deres hjælp fortsætter bølgen videre gennem sindene hos andre. En sælsom vandring fra det uendelige gennem døde nodetegn og tilbage - til liv i det menneskelige sind«.

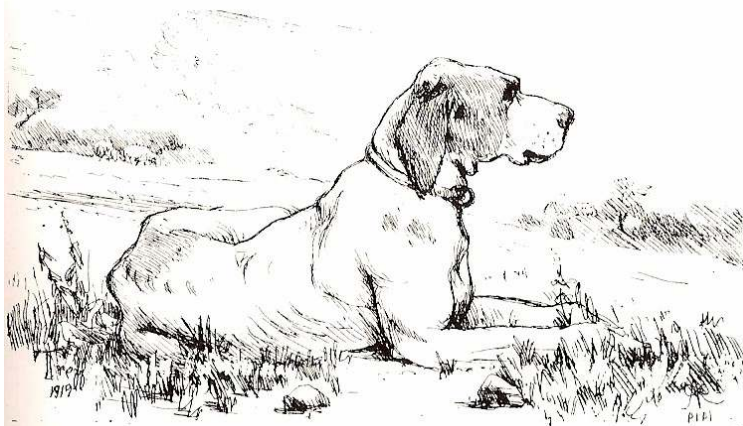
Ingvar Blicher-Hansen

Tibirke kirke, tegnet af Axel Nygaard

Vejby-Tibirke årbog 1988

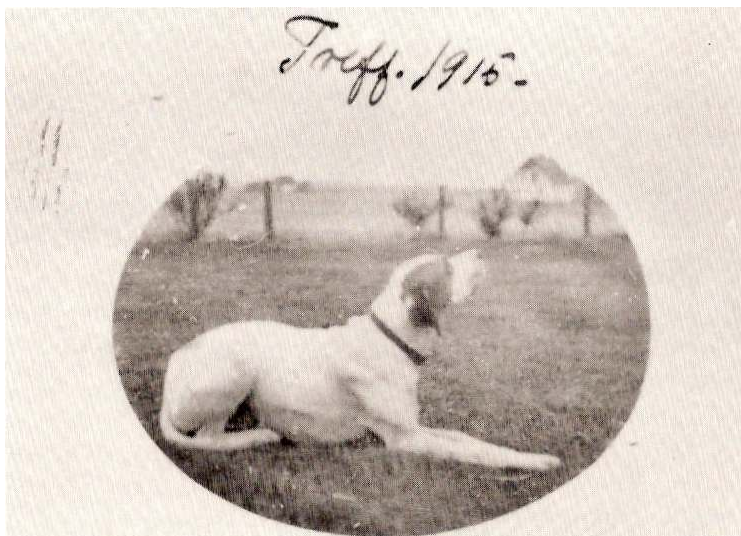

Stedet hedder Arnekrogen

Igennem mange år, lige før man for alvor begyndte, at »ligge på landet« har stednavne som Tibirke - Tisvilde og Tisvildeleje ofte været forbundet med kunstnere, malere, digtere og billedhuggere. Man sagde, og vel nok med en vis ret dengang, at: i Tisvilde bor kunstnere og akademikere, i Hornbæk de rige. Antallet af landliggere er mangedoblet siden da, og i dag nyder alle kategorier godt af hegnet - vandet, stranden, og klitterne, af hele den særlige atmosfære, som hviler over netop denne del af nordkysten, og heldigvis for det.

At skrive om Tisvilde kan meget nemt blive lidt af en lovsang. Vi er mange, som lige fra barndommen har levet vore ferier deroppe på kysten. Har oplevet dette fascinerende landskab på alle årets tider, og glædet os over et ukendt antal uforglemmelige solnedgange. Men lad mig nu komme til emnet for disse linjer: og for at komme derhen må jeg gå et godt stykke tilbage i tiden.

Hunden Treff 1915

Fra indvielsen 1910

Den første januar 1885 knyttedes Arnold Krog til den kgl. Porcelainsfabrik. Den unge kunstner var uddannet både som arkitekt og maler, havde været på studierejser i Italien og i fire år været beskæftiget med restaureringsarbejder på Frederiksborg Slot, og i lighed med de gamle italienske kunstnere, for hvem ingen retning inden for kunsten var fremmed, begyndte han at dekorere porcelæn med en instinktiv følelse af, at der her lå et arbejde af stor kunstnerisk værdi.

Et heldigere valg af kunstnerisk ledelse kunne fabrikken næppe have gjort. Som direktør sad på dette tidspunkt konferensråd Philip Schou, forretningsgeniet, manden, som havde viljen og evnen til at tumle med tal og kendsgerninger - og så Arnold Krog, kunstneren, poetisk begavet, fuld af nye tanker, og så samtidig ivrigt optaget af tekniske problemer og selv praktisk dygtig. Det blevet samarbejde, som førte til en sensationel udvikling inden for den kgl. Porcelainsfabriks produktion, en indsats, som gav genlyd over den hele verden.

Personlig har jeg været knyttet til fabrikken som tegner - afdelingsleder - og til sidst produktionschef. Jeg tilbragte en række dejlige år i Smallegade i perioden 1956-1977, og fik lejlighed til at arbejde sammen med mange dygtige kolleger: keramikere, malere og teknikere. I en lang periode havde jeg ansvar for netop den afdeling, som videreførte de motiver og i den teknik, underglasurmaleriet, som bygger på Arnold Krogs utrolige indsats.

Jeg kan ikke dokumentere det, men jeg tror, at den gamle fabrik har været en af de arbejdspladser, hvor de ansatte blev længst, og hvor man kunne fejre de fleste jubilæer. 30 og 40 år er ikke usædvanligt, og jeg har da selv været med til at fejre både 50 og 60 års jubilæer. Derfor kan med fuld ret bruge ordet atmosfære på disse malerstuer, ældre malerinder og malere, som har arbejdet og oplevet hele udviklingen i begyndelsen af dette århundrede i Smallegade, sad side om side med helt unge nyansatte på 15-16-17 år, og det var denne meget positive påvirkning, som i høj grad var og er medvirkende til, i god forstand, at bevare ånden og traditionen tilbage fra Arnold Krogs tid.

Tilsyneladende bevæger jeg mig med "usvigelig sikkerhed længere og længere bort fra mit emne, men jeg er faldet for fristelsen til at mindes og til at tale om min gamle arbejdsplads: fabrikken i Smallegade. Naturligvis har jeg gjort brug af gamle artikler fra aviser og fagblade, og fabrikken har

velvilligst stillet materiale til min rådighed. Lad mig så vende tilbage ikke blot til Arnold Krog, men også til den egentlige hovedperson i hele dette skrivi: et lille ydmygt, stråtekt hus helt tæ op ad Hegnet. Vejen hedder Ved Gærdet, det er sidste hus på venstre hånd, og navnet er Arnekrogen. For at forklare dets baggrund og at det netop ligger der, har jeg lyst til at citere følgende fra et distriktsblad for Frederiksberg fra 1910: Der er sagt mange kloge og forstående ord om kunstneren Arnold Krog, og om hans betydning for dansk kunstindustri, og det vil være umuligt, at sige noget nyt derom, det ville desuden være det samme, som at skrive den kgl. Porcelainsfabriks historie for de sidste 25 år, disse 25 år, i hvilke den er nået frem til en verdensberømmelse, som han har sin store part af æren for. Men hvor stor en betydning man end vil tillægge denne geniale kunstner, så er det felt, han har arbejdet med så vidtspændende og mangesidet, at han ikke ville have vundet alle sine sejre, hvis han ikke havde formået, at indblæse sine talrige kunstneriske medarbejdere noget af den hellige ild, som luer i hans eget indre. Naturligvis danner enhver stor kunstner skole, men måden det sker på kan være højst forskellig. Uden fortrolig og forstående samvirken mellem mesteren og eleven, munder det hele let ud i en tør, men meget ærbødig efterligning af den forgudede, men frygtede mester. Det er ikke så let, at stige ned fra Olympen, som man skulle tro. Men Arnold Krog ejede

Livsglæde foran Arnekrogen

den evne ikke blot at være medarbejdernes afgud, men også deres fortrolige ven. Det er denne form for det kunstneriske samarbejde på porcelainsfabrikken, der har været medvirkende til det verdensry, den nu ubestridt sidder inde med. Dette særegne forhold mellem professor Arnold Krog og hans kunstneriske medarbejdere, der har været kendt og værdsat efter fortjeneste af alle, der kendte blot det mindste til porcelainsfabrikkens indre forhold er nu blevet manifesteret for offentligheden gennem en begivenhed, som knytter sig til professorens 25 års jubilæum. I anledning af dette ønskede han, at tilvejebringe et synligt minde om det venskabsforhold, der består mellem ham og hele hans kunstneriske medhjælp, og han udførte sin plan ved at skænke dem et landligt hjem, i hvilket de alle efter tur til forskellige tider af året kan søge den rekreation og den friluftsglæde i deres ferietid, som deres anstrengede daglige arbejde gør så nødvendig. Huset er bygget på en lyngbevokset bakke, som grænser op til skoven. Det er grundmuret med rørtag og har en sidefløj som udhus. På grund af det skrånende terræn er huset på de tre sider omgivet af en høj stensætning, som afgrænser et plateau ind mod huset, hvis indgang er gennem gavlens Loggia.

Arnold Krog foran Krogbo

Herfra træder man ind i en rummelig stue med pejs. I det ene hjørne en fast bæk med bord, i det andet en trappe op til garderobe, soveværelser og loftsrum. Forneden findes endnu to sovekamre foruden rummet i udhuset, som er bestemt til cykle- og brænderum, bord med primus, vask o.s.v.

Huset blev indviet ved en lille højtidelighed ved hvilken professoren og de tilstedeværende kunstnere og kunstnerinder modtog gaver. Huset blev døbt og fik navnet Arnekrogen. Festligheden sluttede med en middag på kroen, hvor professoren med true og datter var til stede som gæster, og her slog jubelen i taler og sang professoren i møde, som tak for den smukke gave. Hvor er denne gave dog karakteristisk for giveren.

Fra denne fælles Arnekrog vender medarbejderne forfriskende tilbage til det arbejde, hvor han inspirerer dem til hver for sig, at yde deres bedste kunstneriske indsats. Vi kan bedst slutte vor omtale af Arnekrogen og professoren med en udtalelse fra en af kunstnerne på fabrikken, han sagde: Denne gave vidner bedre end mange ord om, at Professor Arnold Krog omfatter sit personale på fabrikken, hvad enten det gælder den enkelte eller

»Ved Gærdet«

alle med den samme kærlighed, han nærer til sin gerning, og man forstår, at han er genelsket, og at denne gensidige kærlighed er en kapital for fabrikken, når det gælder at overvinde de store vanskeligheder, som er forbundne med at fremstille kunst i porcelain.

Dette var mange og lange citater. Men jeg føler, at man først rigtig forstår baggrunden for dette lille hus tilblivelse og dets betydning for mange, mange mennesker, når man lytter til en stemme fra netop det tidspunkt, hvor begivenhederne fandt sted. Jeg har selv tilbragt mange dejlige dage på Arnekrogen, både forår - sommer og efterår, og mine børn tæller vel nok ferierne i Tisvilde blandt deres bedste. Arnold Krog havde på grunden ved siden af sit eget hus og atelier. Krogsbo hedder det, for det står der da den dag i dag: et rødt bjælkehus med et, synes jeg, lidt eventyrligt skær over sig. For år tilbage boede tru Grethe Brun, Arnold Krogs datter, alle sommermåneder, ja helt hen til oktober i det hyggelige hus. Mine børn glemmer hende aldrig, hun kaldte på dem med sin ~e klare stemme, når de skulle løbe ærinder for hende, diktation og tonefald fik en til at tænke på hele det kongelige teater fra begyndelsen af århundredet

Inde på kaminhylden i Arnekrogen havde min meget gode ven og kollega tegneren Kai Lange, som i flere år var formand for Arnekrogens bestyrelse, anbragt et skilt, der havde en tekst, som påbød beboerne, at ile over til naboen tru Brun, dersom man observerede en høj fløjtetone. Fru Brun, som på det tidspunkt var højt oppe i årene og ofte var alene, havde meget fornuftigt gjort det til en vane altid at bære en fløjte i en snor om halsen, så hun kunne give lyd fra sig, dersom hun kom i vanskeligheder. Berlingske Tidende havde et interview med fru Brun, da hun var 95 år, og det fremgår af samtalen, at man har med et meget spændende og levende menneske at gøre. Hendes mand læge Axel Brun var i sin tid blandt Kong Frederiks nærmeste venner, og man kan forstå, at dronning Alexandrine ofte kom til teselskab og sommetider tog sin svigerdatter, kronprinsesse Ingrid med. Intervieweren slutter med at spørge tru Brun: hvad går tiden med nu? Ja, jeg har nok at gøre i hus og have, og det bliver til en bridge ind i mellem, selvom vennerne efterhånden er faldet fra.

I 1931 døde Arnold Krog i sit hus Krogsbo ved siden af Arnekrogen. Og i dette hus tilbragte han sine sidste 15 år med at male, arbejde med grafik og dyrke sin have.

Vejby-Tibirke årbog 1988

Jeg vil slutte med at citere den nuværende formand for Arnekrogs bestyrelse maleren og grafikeren Finn Clausen: Vi er mange, som med taknemmelighed tænker tilbage på de gode oplevelser, vi hver især har haft i Arnekrogen, og vi ønsker huset stadig fremover vil tjene det formål, som var Arnold Krogs ønske.

Steffen von Linstow

Ved Molen, Tisvildeleje ca. 1900 malet af Arnold Krog. Tilhører Vejby-Tibirke Selskabet.

Gammel billede af Tisvilde og Omegnes Fodboldklub

Da der gik politik i idrætten

Vejby Idrætsforening, 42. kreds, blev stiftet i en politisk urolig tid på en iskold martsdag i 1888.

Af Niels Jørgen Larsen.

*Du, som blev tilsidesat,
regnes for en lille Klat,
træd kun an for din Sag
i de frie rækkers Lag.*

Brrr.. sikke et vejr midt i marts måned!

Lars Larsen trådte i sine træskostøvler gennem snedriverne og ud på Vejby gade. Det var omkring 8 graders frost og vinden lå i øst, himlen var grå, men det havde ikke sneet i dag. Han trak op i frakkekraven

Da der gik politik i idrætten

med den ene hånd og havde tasken med forsamlingshus-protokollen i den anden.

Han kunne se røg fra skorstenen på forsamlingsbygningen. Så havde fejler Andersen fået tændt op, men det blev nok svært at holde varmen derinde alligevel.

- Gad vide, hvor mange der finder vej til huset i det vejr?

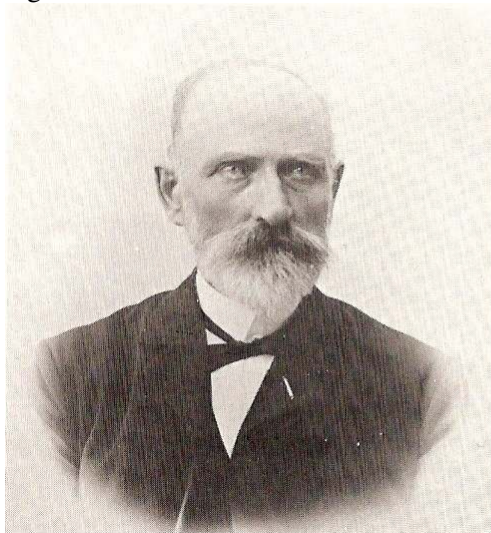
Lars Larsen tænkte ikke så meget på forsamlingshuset generalforsamling nu kl. 2. Det var mere mødet bagefter.

Han havde oplevet mange storme i sit liv - ikke mindst de politiske...

Den 48-årige tidligere folketingsmand vidste ikke hvilken skæbne, der ventede ham i fremtiden, men han vidste at denne dag - lørdag den 17. marts 1888 - ville få stor betydning for hans elskede Vejby sogn.

- Den syttende..., han smilede ved tanken, da han krydsede gaden. Det var ganske drilsk at vælge denne dato til at stifte en ny skytteforening - til at bryde ud fra den gamle, 17. kreds!

Den politiske strid mellem Højre og Venstre havde raset i landet i flere år, og det havde også ulmet i Vejby sogn. Især efter at Estrup i '85 sendte Rigsdagen hjem og regerede med provisorilove og gendarm-regime.

*Lærer Knud Mikkelsen
Hansen (født 1842) -
»kunne ikke åbne
mund i forsamlinger
uden den politiske
bitterhed skinnede
igennem«.*

*Larsen Larsen
(1839-1927).
Folketingsmedlem for
Venstre 1869-76 i
Fredensborg-kredsen,
1877-79 og 1890-92 i
Maribokredsen.
Initiativtager til Vejby
Forsamlingshus i
1882. Måtte i 1894
flytte fra gården
Saksenkold og tilbragte
resten af sin tid i
København og
Hillerød.*

Selv var det lykkedes for Lars Larsen at få højrefolkene med til forsamlingshusets opførsel i 1882, selvom det var venstrefolkene, der helst ville have et øvelseshus for skytter og gymnaster.

Nu var striden brudt ud i lys lue. højrefolkene med lærer Hansen i spidsen havde mobiliseret flertal i foreningen sidste år. For 14 dage siden havde man valgt de sidste to venstrefolk ud af bestyrelsen. Det var sket mod formanden, Peder Christensens, vilje. Han var også højremand, men havde alligevel bestræbt sig på at nå et forlig. Lars Larsen havde da også haft et godt samarbejde i forsamlingshuset med den seks år yngre gårdbestyrer fra Ørby.

Politisk bitterhed

Det var blevet for meget for venstrefolkene, der talte nogle af de bedste skytter. I aften kl. 6 stiftede de en ny forening. Men allerede på forsamlingshusets generalforsamling ville Lars Larsen sikre, at den ny forening kunne bruge huset. Men ville det mon gå glat igennem?

Vejby-Tibirke årbog 1988

Lars havde ikke lagt fingrene imellem overfor Højre og lærer Hansen i tirsdagens amtsavis. »Lærer Hansen kan aldrig åbne munden, uden den politiske bitterhed skinner frem«, havde han skrevet - og tallet med de 113 indtegnede medlemmer til den nye forening var nok også lidt flot sat...

- Men nu skulle de ha' pisken, højrefolkene! I mange år havde han måtte krybe for dem - i sognerådet, omkring forsamlingshuset. Han havde altid bestræbt sig på et åbent samarbejde, men ofte måtte han trække det korte strå.

Lars Larsen var klar over, at hans indflydelse i Vejby-Tibirke kommune var dalende. Han havde ikke megen tid til at passe gården, Saksenkold, der lå overfor forsamlingshuset. Landbruget havde heller aldrig interesseret ham voldsomt, og den store indsats i folkeliv, oplysningsværk og politik havde krævet sit, også økonomisk.

Lars havde været mere rolig, hvis han denne frysende martsdag havde vidst, at læ år senere ville Vejby Idrætsforening, 42. kreds, fejre

Vejby Forsamlingshus ca. 1912. Her blev 42. kreds stiftet, og husets historie hænger tæt sammen med idrætsforeningen.

jubilæum som en dominerende faktor i lokalsamfundet, og at forsamlingshuset - hans livsværk - fortsat ville eksistere og fungere i bedste velgående, i hans ånd.

Jo, Lars Larsen har ladet tankerne snurre både frem og tilbage denne dag for 100 år siden. Vi forlader ham for denne gang på forsamlingshusets trappesten - på tærsklen til den nye tid. Hvad han tænkte om fremtiden, ved vi ikke, men vi vil følge hans tanker tilbage til skytte- og idrætsbevægelsens start.

Skyttesagens start

Krigen mod Tyskland i 1848 og vedtagelsen af grundloven året efter skabte en stærk nationsfølelse og oplysningsbølge, der havde sit udspring i N.F.S. Grundtvigs og Kristen Kolds tanker. Forsvarsviljen og frihedsfølelsen bredte sig i landbefolkningen. Skyttesagen var skabt, den skulle blot sættes i system. Det blev den i 1861, da kaptajn V. Mønster i »Fædrelandet« fortalte, hvordan frivillige i England havde sluttet sig sammen i korps og skytteforeninger. Få uger efter at denne artikel var bragt tog V. Mønster initiativ til oprettelsen af De Danske Skytteforeninger.

Det forsmædelige nederlag til Tyskland og tabet af Sønderjylland i 1864 satte yderligere skub i udviklingen. Skytteforeningerne optrænede medlemmerne i skydefærdighed og eksercits, sidenhen også i egentlige legemsøvelser.

Bevægelsen kom også til det konservativt prægede Nordsjælland, hvor der dog flere steder var modstand mod den slags »tant og gøgl«. I 1867 blev amtsforeningen FAS (i dag FASG & I), stiftet med syv medlemskredse.

Vejby IF, 42. kreds, har altså nu 100 års jubilæum, men den oprindelige skytteforening i Vejby-Tibirke kommune er stiftet helt tilbage omkring 1869-70, og den fik som nævnt navnet 17. kreds. Kort forinden stiftedes 16. kreds Højbjerg, mens de i dag kendte idrætsforeninger i Helsingørskommune først er kommet til senere.

Ingen ved i dag, hvor 17. kreds' protokoller er havnet, så det er kun muligt at følge foreningens historie via avisomtale. Første gang vi støder på 17. kreds er i 1871, hvor man havde skydebane i Ørby på gårdmand

Hans Andersens mark. Man plantede en dannebrogsskive på pladsen for at advare forbigående mod skydningen.

En friskolelærer J. Olesen var dette år formand eller kredsformand, som det hed. Den 23. juli holdtes en stor skyttefest i Tisvilde på en festplads øst for Sandflugtsmonumentet, hvor der senere blev skydebane. Her holdt områdets skolelærere og andre førende personer festtaler, der blev fyldigt refereret dagen efter på forsiden af Frederiksborg Amtstidende.

Året efter rejste Olesen fra sognet, og han blev afløst af en lærer Hansen fra Holløse. Denne Hansen har muligvis også været friskolelærer, og er således ikke den samme som højremanden lærer Knud Mikselsen Hansen, der i 1866 kom til Unnerup skole og i 1879 flyttede til Vejby skole.

I 1872 havde man skydebane i Tibirke Lunde på husmand Jørgen Kristensens mark ved »Blisbjerg«. I 1875 holdt man generalforsamling hos formanden, lærer Hansen i Holløse, mens mødestedet i 1879 var »Execerpladsen ved Vejby skole«. Dette år var det nødvendigt at indkalde til ekstraordinær generalforsamling den 26. oktober med punkterne fremlæggelse af regnskab og valg af kredsformand. På denne forlod den unge tømrer Hans Peter Marcussen formentlig formandsposten. Han døde fire år senere, blot 30 år gammel. Peter Marcussen var som kun 16-17 årig med til at stifte 17. kreds, og Lars Larsen erindrer, at sognets unge piger lagde en kostbar metalkrans på hans gravsted med inskriptionen: »Tak for Skyttekredsen«.

I kølvandet på skytteforeningerne blev der rundt om i landet bygget øvelseshuse, hvor man kunne samles om vinteren til gymnastik, foredrag og fester. I 1882 opførtes Vejby Forsamlingshus - eller Skytte-, Øvelses- og Forsamlingshuset som det blev kaldt - som det første i Frederiksborg Amt. 66 interessenter stod bag huset, der gav skytte- og gymnastikforeningen et hjemsted.

Indvielsen blev fejret ved en stor folkefest over to dage - en fest der samlede over 400 deltagere. 17. kreds' præmieskydning blev det første egentlige arrangement i den nye bygning. Efter skydning på banen ved Tisvilde deltog 34 skytter i fællesspisning og præmieuddeling.

Gymnastik og politik

Med forsamlingshuset kom der rigtig gang i gymnastikken, og her blev Vejby også førende i amtet. I sine mange folketaler omkring i Nordsjælland opfordrede Lars Larsen andre kredse til at tage gymnastik på programmet.

Også gymnastik gik der dog politik i. I starten opøvede man fægte-kunst og kamp-evne, man trænede fægtehånden, den højre - deraf navnet højre-gymnastik. Fra Sverige kom en ny bevægelse - den Lingske gymnastik efter Per Henrik Ling. Den blev også kaldt venstre-gymnastik, og her brugte man ikke militærredskaber.

Herved er vi tilbage ved striden mellem Højre og Venstre - de landspolitiske begivenheder som i Vejby førte til splittelse og dannelse af den ny forening, 42. kreds.

Op gennem 1880'erne bredte de politiske modsætninger sig landet over. Skytteforeningerne blev grosted for det politiske oprør og modsætningerne mellem Højre og Venstre.

Venstre har i 1883 flertallet i Rigsdagens ene kammer, folketinget, og her får man stoppet Højre og konseilspræsident J.B.S. Estrups forslag om fæstningsbyggeri omkring København. Året efter vinder Venstre en klar sejr ved folketingsvalget, og er i stand til at standse Højre-regeringens forslag. I 1885 sender Estrup så Rigsdagen hjem og udsteder provisoriske love, stemningen er visse steder revolutionsagtig og venstrefolk opretter landet over en stribe nye riffeforeninger.

Uroen fortsætter, og i 100-året for Stavnshåndets ophævelse - i 1888 - sker i Vejby så »1øsrivelsen«, da 17. kreds revner, og venstrefolkene den 17. marts danner deres egen skytteforening.

Den får betegnelsen 42. kreds Vejby ny. Få dage efter det stiftende møde bringer Frederiksborg Amts Avis digtet »Hilsen til Vejby ny Skyttekreds«, skrevet af Lars Larsen. Han gik ikke selv ind i den ny forenings ledelse. Et dårligt knæ havde afholdt ham fra en aktiv karriere. Af øvrige stiftere udover den første formand Niels Nielsen kan nævnes Christoffer Larsen, Chr. Larsen, Anders Hansen og Lars P. Larsen.

Fra den første dag får 42. kreds adgang til forsamlingshuset for en årlig leje af 10 kr. (17. kreds betaler 15 kr.), og den 1. maj indkaldes for første gang til skydning. Vejby-Tibirke kommune har to konkurrerende skytteforeninger, som kommer til at køre parallelt i næsten 20 år.

Nilsens til
Vejby og Skyttekreds!

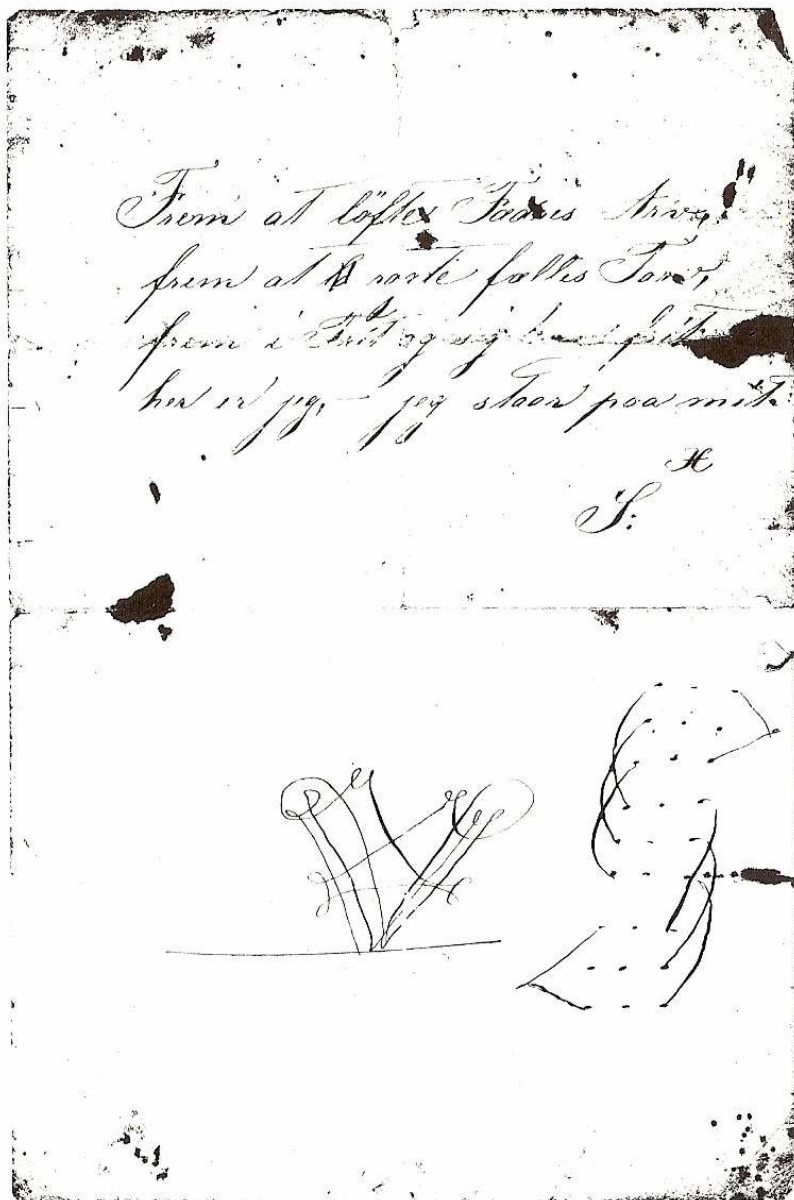
Du, som blev tilsidesat
regnet for en lille Klot,
lad kun os og før din Sag
i det fine Ridders Lag.
1te Vers

Lad kun os og giv din Sag
dit lidt Spot og Haan og sligt;
var dig selv i sluttet Blok
men var aldrig selv dig nok.
2de Vers

Skik os en af Folkets Rod
husk og at din Sag er god
Thun i Takt for Folkets Sag,
det blev vel i Danmarks Dag!

Lars Larsens digt, bragt første gang i Amtsavisen den 20. marts 88.

Da der gik politik i idrætten

Vejby IF 100 år

Vejby Idrætsforening fejrede i marts i år 100 års jubilæum med en reception og udstilling, der blev besøgt af over 600 mennesker, og en jubilæumsfest i Vejby-hallen med 250 deltagere. Disse tal giver et godt billede af, hvad foreningen står for i dagligdagen. Det er et afgørende holdepunkt i lokalsamfundet og et kulturcenter i området. Det kan også ses af den jubilæumsbog på 68 sider, som foreningen har udgivet. Foranstående artikel, der fortæller om skytte- og idrætsforeningens start og tiden før 1888, er hentet fra jubilæumsbogen. Gennem de 100 år har Vejby IF udover det rent idrætslige stået bag en række folkelige og kulturelle aktiviteter. Her skal blot nævnes de store pinsefester på Ørby baun, som blev afholdt fra 1927 helt frem til 1969 (omtalt i V-T-årbogen 1984), samt dilettantforestillinger i Vejby Forsamlingshus. Fra 1923-55 var idrætsforeningen arrangør. Idræt og forsamlingshus har gennem alle årene været nært beslægtet, også i Vejby. I dag køres dilettantforestillingerne af »huset« selv, mens idrætsforeningen har stået bag de årlige lokalrevyer i 80'erne.

Vejby Idrætsforening har i dag omkring 650 medlemmer fordelt på otte afdelinger, der hver især markerer sig på forskellig vis og skaber aktivitet fra det eliteprægede engagement til hygge og samvær for børn, unge og ældre.

Søndag ved skydehuset ca. 1910.

Halløj i Rågeleje Rågeleje Kro har ført en omtumlet tilværelse

Det, der gør at jeg er blevet opfordret til at skrive om Rågeleje Kro, er at jeg gennem nogle perioder selv har resideret på stedet og samtidig har mødt mennesker, der har kommet der tidligere som personale og som publikum.

Min familie og jeg har tilbragt næsten al vor fritid i Rågemark. Ofte havde vi gæster - tit uventede - og da vor mor var god til at tackle den situation, var det sjældent, vi kom på kroen. Som barn har jeg dog ofte nydt at stå udenfor og mærke stemningen og musikken indefra, mens jeg samtidig nød lydene fra Højbro Å's møde med Kattégat, kikkede efter skibe i nattemørket og fantaserede. Det var dog ikke helt som i sangen »Manden på risten«, for jeg havde fået aftensmad. Selv i teenage-årene foretrak jeg kun at snuse lidt til stemningen udefra og stå tidligt op for at møde ræve og se dagen begynde. Det er nu en anden snak.

Senere tog jeg revanche. Nu optræder jeg (som 40 årig) med mit eget mobile diskotek endog ved banketter på Hotel Sheraton, ved firmafester m.v. Det begyndte på Rågeleje Kro.

I 1969 mødte jeg Per Meistrup ved ishuset på Heather-hill. For sjov legede vi med tanken om at lave diskotek på Rågeleje Kro, og det endte med at blive en realitet trods forhindringer fra politiets side. De mente ikke, at så unge mennesker kunne drive sådan noget.

På det tidspunkt ejedes stedet af ejendomsmægler Helmer Petersen, der havde nogle planer om at rive kroen ned og opføre et højhus på 21 etager. Det var utvivlsomt medårsag til, at vi fik lov til at husere midlertidigt i Rågeleje Kro's lokaler med ret frie hænder.

Forrige ejer, Jens Meier Johansen, var gået fallit og havde pludselig forladt stedet, som det var. Bortset fra, at utallige mennesker i alle aldre (jeg har selv set det) havde kravlet ind ad vinduer og ituslåede døre og rodet og regeret derinde, var det som at opdage et Pompeji. Alt undtagen værdisager - var der. Havregryn, sukker, mel, sirup m.v. var des-

Tegning af Kaj Walther

være spredt ud over hele køkkenet sammen med fakturaer og andre papirer. Under oprydningen fandt jeg et brev, der er hovedårsagen til denne artikel. Det er fra bogholderiet i daværende Blistrup Kommune pr. Græsted, i øvrigt med telefonnummeret Rågeleje 220. Brevet, dateret 1966, er et svar til kroejer Jens Meier Johansen på spørgsmål om tidligere ejere af Rågeleje Kro. Jeg tillader mig at citere fra brevet:

Efter vor telefonsamtale i fredags gik jeg i gang med at undersøge, hvad der fandtes i kommunens arkiv om de tidligere ejere af Rågeleje Kro.

Det ældste, jeg kunne finde, var en vurderingsfortegnelse fra 1905. Ejeren var dengang detailhandler Niels Peter Andersen, som havde en afholdsbevilling. Ved en vurdering i 1909 stod han ligeledes som ejer, men hvornår han solgte den, har det ikke været muligt at finde ud af. Imidlertid ejes den i okt. 1916 af vognmand Carl Petersen, som stadig ejer den i 1920. I 1921 er ejeren imidlertid hotelvært Hans Larsen, og fra 1923 hotelejerse Tony Madsen.

Vejby-Tibirke årbog 1988

*Rågeleje Kro i 1969 - Fiske – Henriks hus på skrænten blev revet ned samme efterår.
Foto: Kurt Wagners.*

I 1928 bliver Kroen købt af hotelejer Johan Jacobsen, som døde 21/12 1932, men hans enke Marie Jacobsen viderefører Kroen til sin død 20/6 1950. I 1952 sælger dødsboet den til restauratør Niels Jensen. Derefter bliver den i 1956 købt af kunsthändler Børge Birch, som i 1960 sælger Kroen til Dem.

Brevet i sig selv giver en »kongerække« for en periode. Nu ville det være interessant, om nogen kunne komme med yderligere oplysninger længere tilbage eller sætte lidt »kød« på nogle af de her nævnte facts. Her kommer noget af det, jeg selv har oplevet eller hørt:

Mens vi knoklede for at gøre kroen i stand til at åbne som sommerdiskotek i 1969, kom politiet ofte og observerede. Man troede, vi var stråmænd for nogen. Vi kunne ikke få bevilling. Derfor lavede vi en klub. Der er jo foreningsfrihed i Danmark. Politiet truede os med, at hvis vi ikke kunne stille med en tilstrækkelig medlemsfortegnelse inden samme dag kl. 16, måtte vi ikke åbne.

Alle unge, vi spurgte, meldte sig ind. Nogle dage inden den planlagte åbning fik vi endnu et besøg af ordensmagten. Vi måtte stadig ikke åbne. Herretoilettets våde afdeling skulle være anderledes. Da jeg svarede, at de kunne finde samme forhold på Vejby Station og foreslog dem at begynde med at lukke samme, blev der udvekslet en del bemærkninger, som ikke skal refereres her. Slutordren var alligevel, at vi ikke

RÅGELEJE KRO som diskotek: Bemærk »spisesedlen« med de mange aktiviteter. Statuen t.v. i billedet blev stjålet i forsommeren 1981: Foto: Kurt Wagner.

måtte åbne. Det var ordrer fra politimesteren, og vi blev behandlet som uvrone knægte. Jeg var 21 og Per lidt yngre.

Det medførte, at vi skiftede stil totalt. Oprindeligt ville vi lave et mondænt diskotek for at tjene penge. Nu planlagde vi at åbne under alle omstændigheder, om vi så skulle lave det hele gratis.

Helmer Petersen kom tilbage fra Canada, hvor han havde set på højhusprojekter og overtog dialogen med ordensmagten. Pludselig måtte vi godt åbne alligevel, og det gjorde vi så 4. juli 1969.

Rågeleje Inn Club fik omkring 1000 medlemmer. Heraf en del kendte personligheder - ingen nævnt - ingen glemt.

Ikke alene lokalpressen men også dagbladene fulgte vor situation, og det inspirerede til at følge succesen op. Bl.a. lavede vi Rågelejes - i skrivende stund (1988) - sidste byfest.

En fælles bekendt og ven, Kjeld Jørgensen, der var pressesekretær for Cirkus Arena og i øvrigt har tilbragt en del af sin barndom i Rågeleje, etablerede forbindelse til Ronald Dennows Festivaltivol. Vi førte

forhandlinger med kommunen, der var positivt indstillet, og lejede den store parkeringsplads ud for Søstjernen til tivoliet.

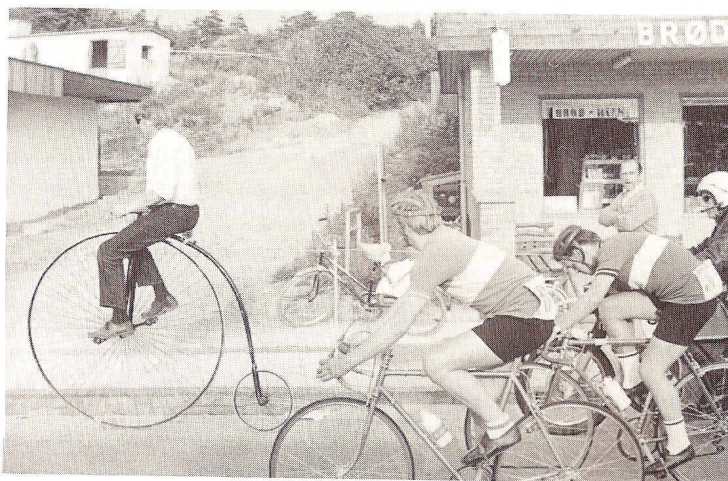
Dengang var det at være topløs noget nyt og interessant. Det gav derfor fulde huse, da vi arrangerede en topløs go-go konkurrence på kroen. Politiet havde forbudt os at lave det på scenen ved tivoliet. Peter Belli var konferencier og gæstediscjockey, også ved vores modeopvisning. Det var muligt at sælge fadøl til 1,98 kr. og så endda tjene lidt på det. Det var i 1969.

Da højhusplanerne blev forkastet af myndighederne, byggede brødrene Petersen kroen om, så den blev mere moderne, men også mere upersonlig! Vægmalerierne fra kunsthändler Birch's tid forsvandt, og i stedet blev væggene beklædt med mørke korea-plader.

Igenem 70'erne havde Rågeleje Kro en del forskellige forpagtere, der alle satte penge til på at drive den som et mondænt spisested med hotelværelser ovenpå. Den store lange bygning må have været vanvittig dyr at holde opvarmet om vinteren, og personalet skulle jo også have sin løn, selvom der ikke kom gæster. De fleste mennesker foretrak at spise på Søstjernen, der godt nok ikke har havudsigt men til gengæld en mere intim atmosfære. Søstjernen i Rågeleje er en ægte aflægger af Rågeleje Kro. Aksel Jacobsen, der grundlagde Søstjernen, er søn af Marie og Johan Jacobsen, der havde Rågeleje Kro fra 1928-1952.

Flere tilbageblik

»Rågeleje Jazz« var et kendt begreb i Danmark i slutningen af 50'erne og begyndelsen af 60'erne. Jeg mindes at have set en plade, hvor udtrykket »Rågeleje Jazz« stod på omslaget Udover mad, drikke og musik har Rågeleje Kro været mødested for mange billedkunstnere i kunsthändler Birchs tid. Forlagsboghandler Meier Johansen var god til det med reklame og havde mange særarrangementer og busture til Rågeleje. Som dreng overværede jeg endog en trylleforestilling på kroen. Tryllekunstneren hed Neslein. Nielsen bag fra. Meier Johansen stiftede en forening, »Nordkystens Ungdom«, arrangerede lystfiskerkonkurrencer og tog initiativet til det årlige cykelløb, Rågelejeløbet, der nu er en fast tradition i begyndelsen af skolesommerferien.

Fortid og nutid

På og i vandet udenfor kroen er der også sket ting og sager som ikke alle har med krodraft at gøre. I slutningen af 2. Verdenskrig eksploderede et ammunitionsskib ca. 2 km fra kysten. De fleste rudere i Rågeleje blæste ind. Min far roede derud sammen med nogle af lejets fiskere, men der var ingen at redde. Stedet er stadig afmærket som farligt område på søkort, da man har dumpet yderligere ammunition der.

Mere muntert er det at høre, at nogle gæve journalister fra et af de københavnske dagblade drev gæk med FET (Forsvarets Efterretnings-Tjeneste) med Rågeleje Kro som ramme. Med rigtigt spionudstyr og skummel adfærd kom de ind fra havet i en gummibåd og indlogerede sig på kroen. Betalte forud. Samme nat eller den efterfølgende brændte de nogle papirer og gummibåden på stranden og forsvandt. Nogle meldte, at der var foregået noget mystisk, og et stykke tid efter fik de herrer et brev på redaktionen med besked på, at efterretningstjenesten havde sporet dem (via noget uforbrændt gummi fra båden) og faktisk havde andet at lave end at lege skjul med journalister. Flot klaret!

Det var ikke de eneste numre, der blev lavet. Flere tidligere tjenere kom ind og hilste på og nærmest pralede overfor os unge om de tricks, de havde lavet for at score kassen selv, når chefen var fuld eller fraværende.

Set. Hansbål har der også været tradition for tidligere. Ved pålandsvind er det for farligt og i strid med sikkerhedsbestemmelserne om afstand til nærmeste stråtagte huse. I 1982 havde vi på »Seaside« besluttet, at der skulle være bål udfor Rågeleje Kro uanset vejret. Derfor byggede vi en stor tømmerflåde med bål og forankrede den et stykke ude. Midt i bålet havde vi 10 store affaldsposer med savsmuld gennemvædet med benzin, så det var lidt af et stunt-man job at tænde det. Jeg sad gennemblødt af heldagsregnen i en lille gummibåd med halv våde tændstikker, og min makker, der lå nede i vandet, kæmpede en brav kamp for at holde båden og mig oppe i vindsiden, så der ikke kom stikflammer. Trods vejret kom der 3-400 mennesker, og mange fortsatte indenørs bagefter.

Det mest utraditionelle reklamenummer, vi lavede, var at lave gratis »beach party« med musik under vandet. Vi havde til formålet fået fat på 2 stk. undervandshøjttalere, som man bl.a. bruger til synkrosvømning (kunstsvømning til musik) og anbragt dem et stykke ude i vandet. Der kom mange og kikkede på, men kun meget få stak hovedet under og oplevede, at man faktisk godt kan høre musik under vandet. Rågeleje Kro er så vidt vides det eneste sted, der har leveret stereodiskotek under vandet i Kattegat!

For lige at gøre mit eget tilhørsforhold til R.K. færdigt...

Midt i 70'erne havde vi diskotek, hvor jeg bare var ansat som discjockey hos forpagter Bjarne Hviid, og nogle af brødrene Ulrik, »The Hot Bulldozers« (sønner af en lokal entreprenør), stod for indgang, servering og lov og orden. Der var knald på i de tider. En mand, som skyldte dem penge, så pludselig sin bil oppe på kroens tag og måtte slippe kontanterne for at få den ned igen. Der var af og til optræk til slagsmål, men det styrede de gutter som en hel mafia, og der var aldrig grund til at tilkalde politiet.

Det får mig til at tænke på en episode i 1969, hvor nogle »rockere« havde sat sig for at tyrannisere de nordsjællandske diskoteker. Hornbæk, Dronningmølle, Gilleleje og Tisvildeleje havde haft nogle grimme oplevelser med vold og hærværk. Rygtet gik, at en bestemt lørdag skulle det være vores tur i »Rågeleje Inn Club«.

Jeg sad i indgangen og havde bemærket en ung dame, som ret ofte skulle ud at telefonere. Da jeg på et tidspunkt drillede hende med, at

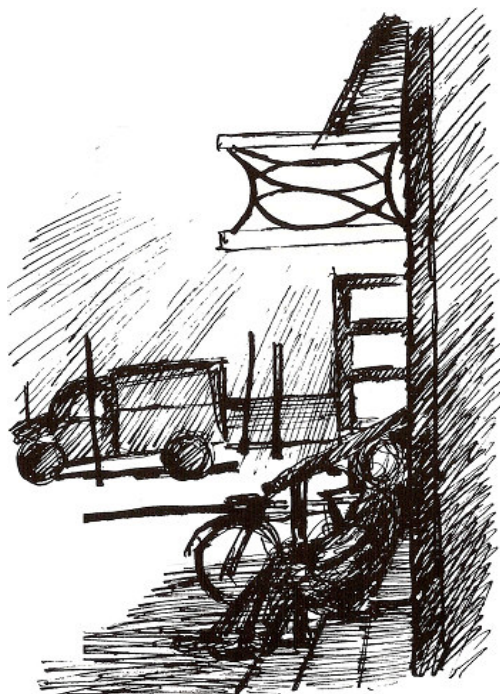

hendes kæreste nok ikke gad komme, viste det sig, at det var hendes far, hun ringede så flittigt til. De havde aftalt, at hun hver halve time skulle ringe og aflægge rapport om situationen. Ringede hun ikke, eller var der optræk til noget, ville faderen og et mandskab rykke ud og komme os til undsætning. Faderen og hans venner stod for renovationskørselen i en del af omegnen og havde rimeligt gode bøffer til at kunne forsvare Rågelejes forlystelseliv. Selv havde vi en evakueringsplan gældende for publikum og med særopgaver til personalet. Nogle af os var udstyret med selvforsvarsvåben, som ikke var våben i gængs forstand. Kulsyreslukker, hæftepistol, bordben m.v. Resten skulle få gæsterne ud, notere nummerplader på motorcykler og evt. gøre dem ude af stand til at kunne stikke af. Atter andre skulle ringe til politi o.s.v. Der var sågar en fotogruppe til dokumentation samt nogle piger, der skulle gøre sig »gode venner« med angriberne. Disse forholdsregler gjorde, at vi følte os rimeligt sikre. Vi fik senere hen at vide, at vi faktisk havde været udset som mål, men planerne blev droppet uvist af hvilke årsager.

Det positive var det sammenhold vi følte indbyrdes og med en stor del af publikum, både unge og ældre. Nogle ældre damer, som jeg havde troet ville være forarget over, at vi lavede diskotek på Rågeleje Kro, stoppede mig tit, når jeg kom kørende, for at høre hvor godt det gik og udtrykke deres glæde over foretagendet. Nu kunne de nyde aftenerne uden at være forstyrret af den på den tid udbredte landeplage, unges knallertkørsel. Plagen var så stor, at mange udstykninger fra den tid fik udarbejdet veje der var blinde og stisystemer med bomme og andre forhindringer. Nutidens unge fræser ikke så meget rundt på knallert, men dengang var det en fordel, at køretøjerne stod stille udfor kroen og larmen foregik indenfor.

I 1981 havde RK igen ligget ubenyttet hen lidt fur længe efter min smag. Så jeg opsporede ejeren, Poul Petersen fra Kagerup, og lavede en fordelagtig forpagtningsaftale sammen med en god bekendt, der blev kompanion.

Det blev til et rigtigt diskotek med spiritusbevilling, grillbar og mange ansatte. Vi gav det navnet »Seaside« og fik lov at køre 2 sæsoner inden en tvangsauktion overfor udlejeren satte en stopper for det. Det gik

Ved Rågeleje Kro

ellers godt, og jeg var parat til at sælge huset i Herlev og køre videre i Rågeleje. Men jeg blev talt fra det - en af ulemperne ved at være gift!

Jeg tror stadig, at det ville have været rigtigt at køre Rågeleje Kro som en sæsonforretning men med en lille hyggelig slyngelstue om vinteren og enkelte men til gengæld store arrangementer et par gange om måneden udenfor sæsonen. Ikke noget med en tornerosesøvn med fuldt personale. Spisested skulle vi lade Søstjernen om, eller evt. nøjes med nogle få specialiteter, der ikke krævede det store køkkenpersonale. Det var også myndighedernes interesse, at kroen skulle fortsætte som et samlingssted. I 1981 havde vi alm. bevilling og skulle lukke kl. 2. I 1982 fik vi 5-bevilling. Det var helt fint. Så betød de mange sommerbyfester ikke noget for vores omsætning. Mange sluttede af i Rågeleje.

Vor vært kæmpede en brav kamp for at få tilladelse til at indrette »time-share« lejligheder i Rågeleje Kros lokaler og stødte ustandselig

på modvilje hos myndighederne. Han undlod at betale afdrag og afgifter, og stedet røg atter på tvangsauktion efteråret 1982. Kreditforeningerne overtog og solgte videre til et konsortium, for hvem det lykkedes at gennemføre lignende planer. De havde også heldet med sig.

Pludselig brændte det forladte Rågeleje Kro's rester. NESA havde kappet forbindelsen efter vores afregning, og indbo m.m. var pillet ud. Alligevel var der meterhøje flammer, og der lugtede stærkt af petroleum, sagde vidner.

Da nu ruinerne lå der, var den eneste mulighed for at få ryddet op at give tilladelse til opførelse af noget, der lignede det gamle, selvom man så måtte leve med, at det blev »time share« lejligheder.

Dermed blev der sat punktum for en epoke, hvor der trods alt i perioder var tale om et forlystelsessliv i Rågeleje for både unge og ældre, lokale og sommergæster. Det mangler der nu, og det er tvivlsomt, hvor man skulle kunne finde plads til noget nyt. Rågeleje har det handicap at være delt mellem 2 storkommuner og dermed også være yderområde for disse. Udover naturen er der kun cykelløbet og det årlige cirkusbesøg af attraktioner, og det er faktisk synd for Rågeleje.

Af naturlige årsager har denne beretning været skrevet ud fra mine oplevelser. Hvis læserne af dette kan komme med supplerende oplysninger eller fortællinger, hører jeg gerne og vil godt påtage mig at samle det med henblik på evt. senere at vende tilbage til emnet Rågeleje Kro eller i al almindelighed Rågeleje.

*Kurt Wagner
Hanevangen 14,
2730 Herlev
Tlf. 02 44 07 45*

Efterlysning

Redaktionen tilslutter sig Kurt Wagners ønske om yderligere materiale om Raageleje - på begge sider af Højbroaa (eks. Raagegaardens historie). Kort sagt Raageleje i fortid og nutid.

Et fyldigt materiale tilvejebragt gennem arkiv-museumsstudier, samtaler med ældre fastboende/sommerhusejere, billedindsamling ect. kunne give stof til en meget ønsket RAAGELEJEBOG.

redaktionen

Telefoner og hækkesakse

Om fritidshusliv i Tisvilde-området.

Af Ole Rud Nielsen

Telefonen og hækkesaksen er to centrale symboler i fritidshuslivet, fordi de fortæller meget om livet i den enkelte lille fritidshusstand:

- telefonen afskyr nogle som arbejdets forlængede arm, mens andre ser den som et kærkomment middel til at komme i kontakt med børn og børnebørn.
- hækkesaksen, der jo bruges til den nødvendige vedligeholdelse af hække, er i kraft af denne brug et middel at afskærme sig med mod naboer, hvis grunden er under en vis størrelse. Dermed er grundens karakter også for en stor del givet.

Disse symboler indgår i min afhandling, der har titlen: Flugten til Tisvilde. Fritidshusliv og lokaliseringer i Tisvilde-området.

Afhandlingens titel spiller selvfølgelig på Chr. Winthers Flugten til Amerika. Dette spil følges op i afhandlingens indledning.

Det var til brug for undersøgelsen bag denne afhandling jeg for nogle år siden bad fritidsbrugere i området besvare en spørgeliste. Der kom 214 besvarede spørgelister retur, og det har givet en svarprocent på ca. 26, der er pænt i forhold til andre undersøgelser. Mange tak til disse 214 husstande, der har brugt nogle timer på at besvare min spørgeliste. Det er mit indtryk, at mange i forbindelse med besvarelsen af spørgelisten har erkendt sammenhænge, som de ikke før har fået tænkt over.

Afhandlingens formål er at karakterisere fritidshusliv omkring 1980 i Tisvilde-området: Det ses som en tydeliggørelse af storbylivet; klarere end det er i storbyen selv. Når meddelelserne og deres husstande opsøger kontraster til dette »liv«, er de dog bundet af

- at deres identitet dels er påvirket af deres arbejde samt uddannelse, og dels af at andre sider af denne identitet ikke kan foldes ud i arbejdslivet; i fritidshuslivet kan identiteten foldes langt bedre ud.
- husstandsstrukturen: Fritidshuslivet kan give mulighed for at genoprette det samvær, der er forsømt i helårsboligen.

Vejby-Tibirke årbog 1988

Desuden afspejler fritidshuslivet i den enkelte husstand:

- lokaliseringen i undersøgelsesområdet, hvor fysiske fritidsressourcer (strand, skov, egen grund m.v.) spiller ind med varierende vægte. Jeg har delt området op i fire underområder for at få forskelle klarere frem: Tisvildeleje, Tisvilde Lunde, Tibirke Bakker og udstykningerne øst for Helene Kilde. Med lokalisering menes fritidshusets placering i forhold til fritidsressourcer.

Fritidshusliv er præget af

- tilgængelige fysiske fritidsressourcer i forhold til befolkningsmængden.

Jeg har sammenlignet med finsk fritidshusliv - jeg bor nu i dette land - og på den anden side tyskeres ferieliv. Dette ferieliv afspejler også nationale identiteter.

Den lange tid, afhandlingen har været under udarbejdelse, skyldes ikke alene et stort og meget forskelligartet materiale, men også en række ydre faktorer, der set i et stramt uddannelsespolitisk perspektiv er irrelevante: To børn, hjælp til tømrere ved istandsættelse af vores bevaringsværdige hus i den gamle bydel i byen Raumo samt, at hele min danske slægt er faldet bort.

Når afhandlingen bliver trykt, vil jeg sørge for, at de, der har besvaret spørgelisten, får en reklamefolder, så de kan bestille afhandlingen. Det samme vil formentlig også gælde Vejby-Tibirke Selskabets medlemmer samt medlemmerne i de grundejerforeninger, der velvilligst tilod mig at sende spørgelisten til deres medlemmer.

Denne afhandling er selvfølgelig et af mange eksempler på, hvad etnologer beskæftiger sig med. Bredt sagt er etnologers arbejdsområde mennesket som kulturvæsen både i en historisk og i en nutidig sammenhæng. Med det menes, at det mere er den synsvinkel, der lægges ned over undersøgelsesobjekterne end objekterne selv, der karakteriserer faget. Man kan sige, at etnologer undersøger de »filtre«, som det omgivende samfund ses igennem.

Formålet bliver da at forklare, hvorfor forskellige mennesker - også til forskellige tider - ikke har set på samfundet på samme måde. I nutidens foranderlige samfund kan det eksemplificeres med, at det, som nogle vil kalde »traditionelt«, vil andre kalde »traditionsbevidst«; forskellen er hårfin og svinger fra menneske til menneske.